

Discussienota bij Concept beleidskader erfgoed en cultuur 2022

Registratienummer: 1694947/1694974

Inleiding

Deze notitie bevat een toelichting op het Concept beleidskader erfgoed en cultuur *'Duurzaam sturen op erfgoed en cultuur in Noord-Holland'*.

Uitgangspunt bij de samenstelling van dit geactualiseerde beleidskader is dat we het beleid handhaven waar het kan en bijstellen waar het nodig is. Per inhoudelijk hoofdstuk is hieronder aangegeven wat de korte inhoud is, of deze ongewijzigd is of niet ten opzichte van het vorige beleidskader 2017-2020, welke wijzigingen weinig of veel gevolgen hebben en zo ja welke.

Hieronder vallen drie specifieke punten die ter discussie aan Provinciale Staten voorliggen:

1. In hoeverre moet de provincie sturen op de bescherming en van de stolpen en het behoud van het stolpenlandschap? Gemeenten en private partijen informeren en inspireren of gemeenten instrueren een sloopvergunningstelsel te hanteren?
(Noord-Hollandse Waarderingskaart voor stolpboerderijen, zie bijlagen 'Stolpenkaart onderzoeksrapport' en 'Stolpenkaart beleidsadvies').
2. Welke rol moet de provincie nemen als het gaat om de gevolgen van klimaatverandering voor monumenten? Meer afwachtend door eerst de resultaten van de klimaatstresstest monumenten Noord-Holland af te wachten en daarop vooruitlopend alleen verduurzaming van erfgoed stimuleren door de (restauratie-) regelingen aan te passen? Of meer pro-actief door een rol te nemen als regelaar en (beleids)ontwikkelaar bij het onderzoeken en initiëren van energiemaatregelen en verduurzaming in samenhang met maatregelen tegen de gevolgen van klimaatverandering?
3. Zou de provincie haar rol als partner en verbinder van regionale netwerken moeten intensiveren?

Er zijn, mede op basis van het BOT-overleg met de commissie in maart 2021, twee extra discussiepunten toegevoegd:

4. Zou de provincie meer ondersteuning moeten bieden aan (erfgoed) vrijwilligers en -organisaties?
5. Is een meer uitgebreide rol van de provincie nodig om de culturele infrastructuur te onderhouden en te ontwikkelen?

Overzicht financiële consequenties

discussiepunt		benodigde middelen	benodigde extra capaciteit	uit	huidig budget
1.	Uitbreiding restauratie- en onderhoudsbudget provinciale monumenten.	€ 130.000		6.4.1 opdrachten herbestemming monumenten (Loods herbestemming)	€ 235.000
	Tegemoetkoming aanvrager in de kosten voor verplicht bouwhistorisch onderzoek.	€ 60.000		6.4.1 opdrachten herbestemming monumenten	€ 235.000

2.	Rol als regelaars en beleidsontwikkelaar invullen.		nader te bepalen	buiten beleidsdoelen 6.2; 6.3; 6.4	
3.	Rol als partner en verbinder van regionale netwerken intensiveren.		nader te bepalen	buiten beleidsdoelen 6.2; 6.3; 6.4	
	Verhogen subsidieplafond UvR regionale samenwerking.	€ 94.000		6.3.2 opdrachten projecten historische structuren	€ 255.000
4.	Uitbreiding ondersteuning van (erfgoed)vrijwilligers	€ 400.000 - € 750.000	nader te bepalen	buiten beleidsdoelen 6.2; 6.3; 6.4	
5.	Uitbreiding ondersteuning professionele kunsten	€ 2.950.000 - € 15.100.000	nader te bepalen	buiten beleidsdoelen 6.2; 6.3; 6.5	

De discussie in de commissie wordt uitgewerkt in het definitieve Beleidskader erfgoed en cultuur dat u wordt voorgelegd op 29 november 2021.

Achtergrond

Om inzicht te krijgen in de onderwerpen waar herijking gewenst is, zijn de volgende bouwstenen ingezet.

Bouwstenen	uitvoering
Extern	
Voortgangsrapportage cultuurnota 2017-2020	2019
Deelevaluatie Herbestemming, Steunpunt Monumenten en Archeologie en Regionale beeldverhalen	Resultaat januari 2021
Ambtelijk	
Evaluatie uitvoeringsregelingen	Najaar 2020
Provinciale Staten	
BOT-overleg	22 maart 2021
Bibliotheekbeleid	24 november 2020
Stakeholders	
Online bijeenkomst wethouders NH Cultuur en Erfgoed	25 november 2020
Erfgoedteambijeenkomst	18 maart 2021
Rondetafels Cultuur	27 / 31 mei 2021
Rondetafels Erfgoed	10/ 17 juni 2021
Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen	15 juli 2021
Beknopte verkenning naar uitbreiding provinciale rol m.b.t. culturele infra (vanuit BOT overleg 22 maart 2021)	Resultaat analyse augustus 2021

In 2019 is een uitgebreide voortgangsrapportage gemaakt van het cultuurbeleid 2017-2020. Daaruit volgden aanbevelingen voor een betere aansluiting van uitvoeringsregelingen bij de behoefte van de doelgroepen, het up-to-date houden van gegevens uit de monumentenmonitor, verduidelijking van de rol van het Steunpunt monumenten en Archeologie, de inhoud van netwerk- en kennisbijeenkomsten, de koppeling tussen de gebiedsgerichte benadering en het erfgoedinstrumentarium en aandacht voor de resultaten van de Loods Herbestemming.

Vervolgens is in 2020 een deelevaluatie op de onderdelen erfgoed en herbestemming uitgevoerd. Aan de hand van interviews met actoren in het veld en een enquête onder gemeenteambtenaren kon worden vastgesteld dat het palet aan instrumenten dat de provincie inzet voor erfgoed en herbestemming een effectieve stimulans is voor onderhoud, restauratie en duurzame benutting van erfgoed. De belangrijkste aandachtspunten waren: overzicht van de informatie over erfgoed en herbestemming (communicatie), een prominente plek voor verduurzaming (ook in combinatie met restauratie), de samenhang van uitvoeringsregelingen met rijksinstrumenten en oog voor de rol van erfgoedvrijwilligers.

Omdat de gevolgen van de maatregelen rondom covid-19 op de erfgoed- en cultuursector groot zijn, is met de wethouders van de Noord-Hollandse gemeenten gesproken over de rol die de provincie kan innemen bij het toekomstige cultuurbeleid. Daarnaast zijn als verdieping rondetafelbijeenkomsten georganiseerd met het culturele en erfgoedveld om verder in te gaan op wenselijke aanpassingen van het provinciale cultuurbeleid als gevolg van de coronacrisis. De uitkomsten en aanbevelingen zijn verwerkt in de verschillende thema's van het Concept beleidskader Cultuur en Erfgoed. Zowel als het gaat om verduurzamingsmaatregelen, een sterkere rol voor de provincie als partner bij regionale samenwerking, als oog voor de maatschappelijke rol van erfgoed en de betrokkenheid van erfgoedgemeenschappen.

Daarnaast zijn van invloed op het beleidskader de lange termijn effecten van de coronacrisis, landelijke beleidsontwikkelingen, integrale provinciale opgaven en autonome ontwikkelingen die effect hebben op de erfgoed- en cultuursector. De relatie van provinciale opgaven zoals klimaatadaptie, energietransitie en verstedelijking met erfgoed en cultuur, zijn, verwerkt in de tekst van het beleidskader.

Deze bouwstenen hebben geleid tot de volgende opzet en uitwerking van het herziene Beleidskader erfgoed en cultuur.

Hoofdstuk 2. Cultuurlandschap – Kwaliteit door ontwikkelen

Doel: Structuren van provinciaal belang versterken en benutten

De provincie wil dat er bij de transformatie van het cultuurlandschap zorgvuldig te werk wordt gegaan. De provincie heeft de ambitie om ruimtelijke ontwikkelingen zo te sturen dat provinciale structuren erdoor worden versterkt en verbeterd. Deze ambitie is benoemd in de *Leidraad Landschap & Cultuurhistorie 2018*. De provincie beschermt wat moet, en inspireert waar dat kan.

2.1 Vanuit cultuurhistorische waarden sturing geven aan ruimtelijke ontwikkelingen

De rol van de provincie is die van regelaar die samenwerkt met gemeenten, ontwikkelaars en initiatiefnemers om de kwaliteit van het landschap en de cultuurhistorie te behouden én te versterken.

Onderwerp	Verandering
Cultuurhistorie en ruimtelijke ontwikkelingen	geen

2.2 Investeren in provinciale structuren

De provincie investeert in de structuren van provinciaal belang. Keuzes zijn in de eerste plaats gericht op behoud daarvan en op vergroting van de ruimtelijke kwaliteit. Daarnaast wil de provincie dat de structuren kunnen worden benut voor maatschappelijk en economisch rendement. Om daar kansen voor te creëren koppelt de provincie structuren aan provinciale gebiedsopgaven.

Onderwerp	Verandering
Kennis en netwerk	geen
Inzet van middelen	Focus op landgoederenzones, religieus erfgoed, stolpenstructuren, minder op industrieel erfgoed.
Provinciaal erfgoedregister	geen
De Noord-Hollandse Waarderingskaart voor stolpboerderijen	Discussiepunt 1. (zie hieronder)
Restauratiebehoefte	Geactualiseerde cijfers
Benutting	Meer aandacht voor de maatschappelijke verbindende waarde van erfgoed door ondersteuning van culturele ANBI's (vrijwilligersorganisaties) die zich richten op maatschappelijk gebruik van erfgoed.
Professionele Monumentenorganisaties (POM's)	Aandacht voor een oplossing waarbij de ANBI's zich kunnen concentreren op programmering en uitvoering van activiteiten en de POM's op de instandhouding van het erfgoed door overname.
Restauratieambacht	geen
Extra mogelijkheden voor historische windmolens	geen
Verduurzaming koppelen aan restauratie	Discussiepunt 2. (zie hieronder)
Unesco werelderfgoed	Actualisatie uitvoeringsprogramma 2022-2026
Provinciale Atlas	Aandacht voor diversiteit en inclusiviteit van de collectie: onderzoek en aankoopbeleid.

Verhalenplatform Oneindig Noord-Holland	Aandacht voor diversiteit en inclusiviteit in historische verhalen o.a. via samenwerkingsverbanden.
---	---

Toelichting discussiepunt 1. De Noord-Hollandse Waarderingskaart voor stolpboerderijen

De piramidale hoofdvorm van de historische stolpboerderij is bepalend voor de identiteit van het Noord-Hollandse landschap. Het geleidelijk verdwijnen van de stolpboerderij betekent op termijn een afkalving van deze identiteit. Om inzicht te krijgen in de afname van het stolpenbestand hebben Gedeputeerde Staten in 2020 opdracht gegeven aan Mooi Noord-Holland tot het maken van de Noord-Hollandse Waarderingskaart voor stolpboerderijen. De opdracht is op 15 juli 2021 opgeleverd. De waarderingskaart met onderzoeksrapport en beleidsadvies is als bijlage toegevoegd aan het beleidskader erfgoed en cultuur.

De waarderingskaart is een middel om samen met gemeenten, eigenaren en erfgoedpartijen tot een betere bescherming van stolpboerderijen te komen en ervoor te zorgen dat de landschappelijke kwaliteit niet verder achteruit gaat. De stolpenkaart bevat dan ook naast een geclassificeerd overzicht van alle stolpen in Noord-Holland, door gemeenten en betrokken organisaties afgestemde beleidsaanbevelingen voor provincie en gemeenten.

Uit het onderzoeksrapport blijkt dat er gemiddeld twintig historische stolpen (tot bouwjaar 1965) per jaar verdwijnen, op een totaal van 4.846 stolpen. Daar staat tegenover dat er 114 meer historische stolpen zijn dan tot nu toe bekend waren, en dat er tegenover de sloop van historische stolpen 595 op de oude plaats zijn teruggebouwd. Dit plaatst de identiteitsvraag in een ander perspectief. Als we echter onder 'identiteit' verstaan een overlevering van waarden over meerdere generaties, dan staat deze identiteit onder druk door de voortgaande sloop van historische stolpen en wordt deze (nog) niet gecompenseerd door de nieuwe stolpen.

De aanbevelingen kunnen worden gebundeld in denkrichtingen die variëren in de mate waarin de provincie stuurt op behoud van historische stolpen: van inspireren van private en publieke partijen tot het instrueren van gemeenten. Op basis van de met u te voeren discussie, zullen wij beleid ontwikkelen.

Keuze voor beleid

De waarderingskaart is een middel om samen met gemeenten, eigenaren en erfgoedpartijen tot een betere bescherming van stolpboerderijen te komen. Naast een geclassificeerd overzicht van alle stolpen in Noord-Holland bevat de kaart beleidsaanbevelingen voor provincie en gemeenten. Deze aanbevelingen komen overeen met onderstaande denkrichtingen.

1. De waarderingskaart dient vooral als **stimulans** en ter inspiratie voor ruimtelijke ontwikkelingen. Deze publieke kenniskaart geeft inzicht in de waarden van de stolpen en hun erven, en stimuleert partijen om te investeren in behoud en ontwikkeling.
2. De kaart kan ook dienen als basis voor inzet van **provinciale** instrumenten voor **bescherming**, herbestemming en financiering. Het huidige aantal provinciaal beschermde stolpen bedraagt 87. De provincie kan binnen de huidige budgetten tot maximaal 150 provinciaal beschermde stolpen opnemen, zodat er sprake kan zijn van een goede representativiteit binnen de stolpenstructuren.
3. Een verdergaande mogelijkheid is om **gemeenten** te verzoeken zelf tot een betere **bescherming** tegen sloop van stolpen te komen. Dit kan door waardevolle stolpen op te nemen in de gemeentelijke omgevingsplannen, door uitbreiding van de gemeentelijke erfgoedregisters of door betere begeleiding van partijen die leegstaande stolpen willen herbestemmen.

4. Naast de opties 1, 2 en 3 kunnen gemeenten worden geïnstrueerd om een sloopvergunningstelsel te gaan hanteren voor geclassificeerde stolpen uit de stolpenkaart. Als toch tot sloop moet worden overgegaan, wil de provincie dat er binnen de stolpenstructuren – zoals genoemd in de *Leidraad Landschap & Cultuurhistorie 2018* en in de waarderingskaart – een herbouwplicht komt van een object met dezelfde hoofdvorm en van gelijke proporties. Dit is een uitbreiding van de huidige regelgeving binnen het Bijzonder Provinciaal Landschap.

Dit heeft als gevolg voor gemeenten dat zij van de provincie richtlijnen krijgen voor het invoeren van een sloopvergunningstelsel. Dit leidt tot een twintigtal extra aanvragen per jaar in de hele provincie.

Financiële en juridische gevolgen

Ad. 1 geen

Ad. 2 Financieel: Bij voltooide uitbreiding van de lijst van 87 tot 150 stolpen stijgt het restauratiebudget voor provinciale monumenten van € 400.000 naar € 500.000 per jaar, het onderhoudsbudget van € 150.000 naar € 180.000 per jaar. Dit zal zich voordoen vanaf 2023 omdat de plaatsing geleidelijk gaat en omdat in 2022 en 2023 nog geput kan worden uit de restanten in de reserve. Eventueel benodigde extra middelen voor herbestemming kunnen binnen de revolverende leenfaciliteit van het NH Fonds voor monumenten ad € 9,1 mln worden gevonden.

Juridisch: Plaatsing zal gaan op basis van het beleid van de provincie dat zijn vertaling zal vinden in een instructie aan gemeente op basis van de Omgevingsverordening NH 2022 tot opname van provinciale monumenten in gemeentelijke omgevingsplannen. Op deze manier wordt de bescherming van de stolpen verankerd. Voorstel is om eigenaren niet tot bescherming te verplichten zodat met beroep en bezwaar geen rekening hoeft te worden gehouden.

Ad. 3 Financieel: Kan binnen de bestaande leencapaciteit van het NH Fonds voor Monumenten ad € 9,1 mln worden gevonden.

Juridisch: geen gevolgen voor Omgevingsverordening, wij verzoeken de gemeenten, instrueren hen niet.

Ad. 4 Financieel: Op basis van 20 aanvragen sloopvergunning per jaar is dat $20 \times 3000 = € 60.000$ per jaar aan tegemoetkoming van de aanvrager in de kosten voor het verplichte bouwhistorisch onderzoek.

Juridisch: betreft instructie aan gemeenten op basis van Omgevingsverordening

De benodigde middelen voor optie 2 kunnen uit de reserve monumenten betaald worden als de loods herbestemming ad € 130.000 niet meer uit de reserve gefinancierd wordt maar uit het opdrachtenbudget 6.4.1 ad € 235.000, voor herbestemming monumenten. De middelen voor optie 4, € 60.000, kunnen uit hetzelfde opdrachtenbudget beschikbaar gesteld worden.

Toelichting discussiepunt 2. Verduurzaming koppelen aan restauratie / Bijbestemming en Herbestemming

De provincie wil inzicht krijgen in de effecten van klimaatverandering op monumenten en archeologische vindplaatsen in Noord-Holland. Met het Rijk participeert de provincie in IPO-verband in een verkenning van klimaatadaptatie en cultuurhistorie. Een klimaatstresstest cultuurhistorie zal inzicht geven in wat de daadwerkelijke gevolgen voor de (archeologische) monumenten in Noord-Holland zijn. Het onderzoek van het Rijk geeft een goede aanvulling op de kansen voor ingrepen. Vervolgens zal de provincie bekijken hoe de resultaten toegepast kunnen worden in het provinciale beleid.

Het energieverbruik terugdringen is een van de grootste opgaven voor de gebouwde omgeving in de komende decennia. Omdat het erfgoed ook in energiegebruik toekomstbestendig moet zijn, koppelt de provincie steeds energiebesparende en energieopwekkende maatregelen aan de restauratiebehoefte en zo mogelijk aan de te verwachten gevolgen van verdroging voor de fundamenteën van monumenten.

Binnen de restauratieregelingen ligt de prioriteit bij restauratieopgaven van niet-woonhuismonumenten en van stolpboerderijen die aantoonbaar gaan verduurzamen. Specifiek ondersteunt de provincie stichtingen met ANBI-status die werken aan behoud en benutting van erfgoed met een hoge mate van publieksgerichtheid (bijbestemmen). Ook geeft de provincie voorrang aan regelingen voor de professionele organisaties voor monumentenbehoud, die in staat zijn om lastige herbestemmings- en verduurzamingsopgaven op te pakken en duurzaam continu gebruik weten te realiseren. De nog onvoorziene gevolgen van verdroging voor de fundamenteën van gebouwde monumenten kunnen tot aanzienlijke kostenverzwaring leiden die invloed hebben op de haalbaarheid van bovenstaande opgaven.

Keuze voor beleid

1. Het NH Fonds voor Monumenten biedt ruimte tot 2030 om in verduurzaming door middel van laagrentedragende financiering te voorzien. Restauratiesubsidies blijven hiernaast onverkort van kracht voor restauraties. Er komt een **andere verdeling** van de restauratiesubsidies omdat we willen dat aantoonbare verduurzaming een hoger subsidiepercentage voor restauratie oplevert. Het gaat dus steeds om een combinatie van restauratie en verduurzaming. Alleen restaureren kan wel, maar levert een lager subsidiepercentage op. De provincie geeft voorrang aan stichtingen met ANBI-status en professionele organisaties voor monumentenbehoud.
2. Als de provincie een **rol als regelaar en (beleids)ontwikkelaar** gaat spelen, kan dit door bijvoorbeeld te onderzoeken hoe en in welk geval energiemaatregelen het meest renderen tegen de achtergrond van toekomstig gebruik, door bij gemeenten te agenderen waar verduurzaming in de toekomst onvermijdelijk samengaat met maatregelen tegen de gevolgen van verdroging voor de fundering van monumenten; of door kennisnetwerken voor zowel gebouwde als archeologische monumenten te initiëren.

Financiële en juridische gevolgen

Ad. 1 Financieel: Als het gaat om verduurzaming, herbestemming en bijbestemming, biedt het NH Fonds voor Monumenten tot 2030 ruimte om hierin door middel van laagrentedragende financiering te voorzien. Het heeft geen gevolgen voor de restauratiesubsidies, alleen voor de soort projecten/aanvragers.

Juridisch: Aanpassing van de Uitvoeringsregelingen subsidies restauratie. Bij de tender worden meer punten toegewezen voor verduurzamingsmaatregelen, aan culturele ANBI's en professionele organisaties voor monumentenbehoud.

- Ad. 2 Financieel: Er zal een nader te bepalen capaciteitsuitbreiding nodig zijn om de rol invulling te geven en bijbehorende activiteiten te initiëren.

Juridisch: Mogelijk zijn er toekomstige gevolgen voor de Omgevingsverordening.

2.3 Archeologie en archeologiemuseum Huis van Hilde

De provincie heeft wettelijke taken op het gebied van archeologie en beheert het archeologisch depot. Het depot is ondergebracht in archeologiemuseum Huis van Hilde in Castricum. Het beheer en management van Huis van Hilde zijn een belangrijk onderdeel van het provinciaal archeologiebeleid.

Onderwerp	Verandering
Verdrag van Valetta	geen
Huis van Hilde, taken en werkzaamheden	Inzet voor specifieke doelgroep gezinnen NH en onderwijs.
Huis van Hilde, museumstatus en positionering	Verantwoordelijkheid provincie en museumregistratie leidt tot verandering in werkwijze en organisatie. Ontwikkeling (digitale) programma's voor scholen, inzet vrijwilligers. Meer specifieke aandacht voor diversiteit en inclusiviteit in het tentoonstellingsbeleid.

Hoofdstuk 3. Herbestemming – Behoud door verduurzaming

Doel: Duurzame benutting van incourant gebouwd erfgoed

Herbestemming van gebouwd erfgoed blijft de komende jaren een belangrijke maatschappelijke opgave. Demografische en economische ontwikkelingen leiden tot steeds meer leegstand van (vooral) religieus en agrarisch erfgoed. Duurzame benutting is echter een wezenlijk andere opgave dan restauratie van monumenten. Restauratie en onderhoud richten zich meer op ingrepen aan het object zelf en continuering van gebruik, terwijl de (her)ontwikkeling van erfgoed vaak een gebiedsontwikkeling is. Dit vraagt om een andere aanpak en om een instrumentarium waarmee de provincie maatwerk kan leveren.

3.1 Ontwikkelen van kennis en netwerk voor herbestemming en leegstand

Onderwerp	Verandering
Monumentenmonitor Noord-Holland	geen
Kennisnetwerk	Wegwijzer monumenten uitbreiden.

3.2 Stimuleren van het duurzaam gebruik van erfgoed

Naast herbestemming alleen zijn ook tijdelijk gebruik en maatregelen om huidig gebruik te verlengen onderdeel van herbestemming. Dan gaat het bijvoorbeeld om een tijdelijke functie die de bekendheid van en het draagvlak voor een monument vergroot

Onderwerp	Verandering
Loods Herbestemming	geen
Ondersteunen in de uitvoering	Duurzame benutting. Specifiek ondersteunen van stichtingen met een ANBI-status die die werken aan behoud en benutting van erfgoed met een hoge mate van publieksgerichtheid. Voorrang geven aan regelingen voor de POM's. Zie ook discussiepunt 2.
Noord-Hollands Fonds voor Monumenten (Fonds Herbestemming)	geen

Hoofdstuk 4. Culturele infrastructuur – Ontwikkelen bovenlokaal netwerk

Doel

Goed regionaal bereikbare en toegankelijke culturele infrastructuur met voldoende diversiteit

De culturele infrastructuur behoort tot de kerntaken van het cultuurbeleid van de provincie. Het diverse aanbod van de culturele instellingen draagt bij aan de kwaliteit van de woon- en leefomgeving van Noord-Holland. Het gevarieerde culturele aanbod staat echter onder druk als gevolg van covid-19 en de grote tekorten die gemeenten hebben op andere gemeentelijke taken. Het verdwijnen van culturele instellingen heeft effect op de leefbaarheid en het vestigingsklimaat van de regio. Het in stand houden van culturele voorzieningen is echter primair een taak van de gemeenten en van de Rijksoverheid.

De provincie stimuleert regionale samenwerking van gemeenten en culturele instellingen. De aantrekkingskracht van culturele voorzieningen in een regio is grotendeels afhankelijk van de bereikbaarheid, toegankelijkheid en de kwaliteit ervan. Dit betekent dat de culturele infrastructuur een regionale opgave is met een belangrijke taak voor de provincie als partner en verbinder. Ook voor het Rijk vormen de (stedelijke) cultuurregio's meer en meer een belangrijke samenwerkingspartner waar het beleid van OCW en de rijksfondsen op wordt afgestemd.

4.1 Stimuleren van regionale samenwerking

De provincie stimuleert regionale samenwerking door te participeren in netwerken van culturele infrastructuur en door samenwerkingsprojecten tussen gemeenten en tussen culturele instellingen te subsidiëren.

Onderwerp	Verandering
Stedelijke Cultuurregio	Ontwikkelingen rondom en het belang van de stedelijke cultuurregio's.
Regionale samenwerking gemeenten	Discussiepunt 3. (zie hieronder)
Samenwerking binnen de MRA	Inzet en resultaten Regioprofiel MRA
Samenwerking binnen de NHN	Resultaat van eerder beleid: cultuurprofiel NHN en ondersteuning bij de uitwerking.
Stimuleringsregeling	Discussiepunt 3. (zie hieronder)

Toelichting discussiepunt 3. Regionale samenwerking gemeenten en Stimuleringsregeling

De effecten van de covid-19 maatregelen plaatst de Noord-Hollandse culturele infrastructuur voor een grote uitdaging. Hierdoor en als gevolg van bezuinigingen zijn niet alle gemeenten in staat een diverse culturele infrastructuur overeind te houden.

Als gevolg van de coronacrisis is er de verwachting dat de culturele infrastructuur wordt versterkt door (strategische) samenwerkingen waarbij de maatschappelijke rol en de functie van cultuur als verbinder (maatschappelijke cohesie) meer nadruk krijgen. De meerwaarde van cultuur voor de leefomgeving stimuleert nieuwe verbindingen met andere domeinen.

Keuze voor beleid

De provincie kan intensiever invulling geven aan de rol van partner en verbinder van regionale netwerken door:

1. Intensiveren van onze inzet op de samenwerking in de MRA en NHN.

In de MRA is onze rol als partner en verbinder van gemeenten van grote meerwaarde gebleken bij de totstandkoming van het regioprofiel en het daaruit voortvloeiende MRA samenwerkingsprogramma Kunst, cultuur en erfgoed en recent bij de uitwerking van het noodfonds cultuur waar de provincie het proces als aanjager initieerde. Onze rol kan doorgezet en verder uitgewerkt worden, ook gezien de noodzaak tot samenwerking om een antwoord te bieden op de lange termijn impact van de covid-19 maatregelen op de regionale culturele infrastructuur. Voor NHN kan op een zelfde manier inzet gepleegd worden om de regionale samenwerking verder gestalte te geven door middel van ondersteuning bij de uitwerking van het regioprofiel in een gezamenlijk uitvoeringsprogramma.

2. Verhogen bijdrage en verruimen doelgroepen stimuleringsregeling.
De provincie faciliteert bestaande culturele netwerken om tot duurzame regionale afstemming en efficiënte samenwerking te komen met de Uitvoeringsregeling subsidie stimulering regionale samenwerking cultuur. De regeling is gericht op gemeenten en op samenwerking tussen culturele instellingen. Door de hefboomfunctie stimuleert de regeling de ontwikkeling van incidentele samenwerking naar een structureel regionaal samenwerkingsverband. Hierdoor wordt bijgedragen aan het toegankelijk houden van de culturele infrastructuur en het bevorderen van cultuurparticipatie van een breed publiek. Er kunnen ruimere criteria worden toegepast bij de doelgroepen zodat bijvoorbeeld jonge makers, broedplaatsen, presentatie instellingen en jeugdtheatergezelschappen in aanmerking komen. Het jaarlijkse subsidieplafond van de uitvoeringsregeling kan tevens worden opgehoogd van € 106.000 naar € 200.000.

Financiële en juridische gevolgen

- Ad 1 Financieel: Uitbreiding van de ambtelijke capaciteit met nader te bepalen fte.
Juridisch: Geen
- Ad 2 Financieel: Financiering door middel van een verschuiving van budget uit het huidige opdrachtenbudget programma 6.3.2, opdrachten projecten historische structuren vergroten (€ 94.000).

Juridisch: Regeling aanpassen door ruimere criteria toe te passen bij de doelgroepen.

4.2 Toegankelijk en bereikbaar houden van het provinciaal bibliotheeknetwerk

Probiblio is de provinciale ondersteuningsinstelling (POI) voor bibliotheken en voert de provinciale wettelijke taken in het bibliotheekstelsel uit. De provincie ziet de bibliotheekfunctie als belangrijk onderdeel van de culturele infrastructuur en richt haar activiteiten daarom vooral op het regionaal bereikbaar, toegankelijk en relevant houden van de bibliotheek.

Onderwerp	Verandering
Provinciaal bibliotheeknetwerk	Geactualiseerd n.a.v. bibliotheekconvenant 2021-2024

4.3 Kwaliteitsbevordering van cultuureducatie in het basisonderwijs

De provincie neemt deel aan het matchingsprogramma Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024 en stelt hiervoor cofinanciering beschikbaar. Hiermee wordt, aansluitend op de landelijke regeling CMK3, invulling gegeven aan onze provinciale rol als partner.

Onderwerp	Verandering
CMK 3	Geactualiseerd n.a.v. nieuwe CMK periode: Provinciale bijdrage, doelen en aantal participanten.
Bestuurlijk kader Cultuur en Onderwijs	geen

Overige discussiepunten

Toelichting discussiepunt 4. Vrijwilligers

Vrijwilligers zijn actief bij beheer, behoud en exploitatie van monumenten, betrokken bij archeologie en dragen zorg voor ondersteunende processen bij culturele organisaties zoals bibliotheken, musea en podia. Door de coronacrisis zijn veel vrijwilligers gestopt en daarnaast speelt dat het bestand aan vrijwilligers vergrijsd en zij met het ouder worden niet alle taken op zich willen of kunnen nemen. Er is onderscheid tussen verschillende groepen vrijwilligers, zij die bij erfgoed betrokken zijn (erfgoedvrijwilligers) en zij die culturele organisaties ondersteunen.

Erfgoedvrijwilligers spelen een belangrijke rol bij het behoud en beheer van het erfgoed. Ze zijn veelal georganiseerd in verenigingen of stichtingen en hun kennis en kunde varieert van geïnteresseerde leek tot erfgoedsspecialist. Ook zijn veel erfgoedvrijwilligers betrokken bij archeologieprojecten, zoals via de AWN. Sommige erfgoedverenigingen hebben moeite om nieuwe leden te werven en kampen met vertrek van leden door de coronacrisis en door vergrijzing. Andere verenigingen bloeien juist op doordat in coronatijd meer (jonge) mensen uit de directe omgeving betrokken raakten.

In het huidige cultuurbeleid van de provincie spelen erfgoedvrijwilligers een nadrukkelijke rol bij:

Huis van Hilde

Huis van Hilde is bij uitstek een vrijwilligersorganisatie. Bijna 100 mensen opereren daarbij onder supervisie van de provincie en zetten hun kennis en ervaring in om bezoekers en scholen te ontvangen. Ze worden daartoe getraind en geschoold door de professionele krachten van het museum Huis van Hilde en het archeologisch depot.

Archeologie

Voor de tien archeologie gebieden organiseert het Steunpunt Monumenten en Archeologie per gebied regio-bijeenkomsten, stelt het een regionaal kennisdocument op en geeft het de [archeoglossy](#) uit. Bij deze activiteiten wordt een breed publiek betrokken, waaronder erfgoedverenigingen en omwonenden.

Er worden nauwe relaties onderhouden met de verschillende (onderwater-) archeologieverenigingen in Noord-Holland als het gaat om activiteiten, vondsten, berging en duiding.

Steunpunt Monumenten Archeologie

Het Steunpunt richt zich primair op de ondersteuning van gemeenten maar betreft een brede groep van organisaties uit het erfgoedveld bij de kennisbijeenkomsten, contactdagen, expertmeetings en case studies. Dit varieert van eigenaren van maatschappelijk vastgoed (POM's) tot erfgoedverenigingen zoals Stichting Oer-IJ.

Ook ondersteunt het Steunpunt middels een extra matching van rijksmiddelen de Digitale Erfgoedcoach. Deze functie ondersteunt erfgoedorganisaties door:

- Digitaal Erfgoed Lokaal: begeleiding bij het opstellen van informatie- en digitaliseringsbeleid voor de lange termijn;
- Deskundigheidsbevordering digitalisering en digitale collecties;
- Intervisie en verbinding met het landelijke netwerk.

Gebouwd erfgoed; beheer en behoud

De erfgoed specialisten die zich als vrijwilliger inzetten - vaak gepensioneerde experts-, zijn belangrijk bij het gebouwde erfgoed in verband met restauratie, verduurzaming en planvorming voor economische en maatschappelijke benutting van erfgoederen zoals windmolens, hofjes en kerken. Veelal zijn dit goed georganiseerde groepen (stichtingen en verenigingen met een ANBI-status) met veel (technische) kennis van zaken en beschikken ze over eigen (landelijke) netwerken waar kennis wordt gedeeld.

Culturele organisaties

Bij culturele organisaties spelen vrijwilligers een rol als gastvrouw/-heer; kaartcontroleur, begeleider in de bibliotheek etc. Zij worden begeleid door professionele krachten van de organisatie. Voor sommige culturele organisaties geldt dat vrijwilligers, vanwege de kosten, de professionele krachten kunnen verdringen. Daarmee is ook de aanwezige deskundigheid binnen de organisatie niet altijd meer gegarandeerd. Culturele instellingen die (bijna) alleen op vrijwilligers draaien vanwege de kostenaspecten zijn zeer kwetsbaar. Hier manifesteert zich een arbeidsmarktprobleem en/of een financieel probleem met het in stand houden van culturele instellingen.

Voor de maatschappelijk-culturele instellingen die veel werken met vrijwilligers staan vanuit het economisch herstel en duurzaamheidsfonds middelen ter beschikking om middels gemeentelijk projecten ondersteund te worden.

Ondersteuning erfgoedvrijwilligers

Via landelijke programma's en landelijke netwerken worden erfgoedvrijwilligers/-organisaties op verschillende manieren ondersteund. Enkele voorbeelden:

- Subsidies voor professionalisering/projecten via het Fonds voor Cultuurparticipatie
 - Archeologieparticipatie
 - Creatief gebruik digitaal erfgoed
 - Immaterieel erfgoed
 - Erfgoed: 'gelijk speelveld voor actieve erfgoedparticipatie'
- RCE-handreiking voor gemeenten 'De kracht van vrijwilligers'
- Website: www.erfgoedvrijwilliger.nl met o.a. e-learning en een vacaturebank
- Website Stichting Archeologie en Publiek: www.publieksarcheologie.nl
- Website RCE: www.cultureelerfgoed.nl met informatie over fondsen, crowdfunding, overzicht participatieve regelingen, stappenplan voor het doen van aanvragen.
- E-learning platform 'Leer je Erfgoed' voor erfgoedvrijwilligers. Via het platform kan men diverse modules volgen. Van materiaalkennis tot veilig werken.
- Awn- Nederlandse archeologievereniging: www.awn-archeologie.nl. Organiseert netwerkactiviteiten en stimuleert *communities of practice*.
- (Digitale) Erfgoedlabs van de Erfgoedacademie

Rol provincie Noord-Holland

In heel Nederland is zo'n 5% van de bevolking ouder dan 15 jaar actief als vrijwilliger bij culturele organisaties. Dat zijn in Noord-Holland minimaal 120.000 mensen die wekelijks meehelpen om cultuur toegankelijk te maken en te houden. Van amateurkunstverenigingen tot archeologische

onderzoeken. In Noord-Holland zijn er alleen al bij musea, podia en bibliotheken bijna 60.000 vrijwilligers actief (bron CBS).

Binnen de kaders van de huidige provinciale rol in de culturele infrastructuur en gezien het karakter van de werkzaamheden en inbedding in de culturele organisaties, zien we geen rol voor de provincie om de vrijwilligers in de culturele sector te ondersteunen. Voor de erfgoedvrijwilligers zijn er meer mogelijkheden. Hoewel het niet duidelijk is om hoeveel vrijwilligers het hierbij precies gaat, is wel duidelijk dat het in Noord-Holland om aanzienlijke aantallen gaat. Op basis van de huidige provinciale inzet en de landelijke initiatieven kan gesteld worden dat er al veel mogelijkheden beschikbaar zijn voor ondersteuning van de erfgoedvrijwilligers. Extra inzet zal, gezien de aantallen vrijwilligers (-groepen/verenigingen) dan ook relatief veel middelen vragen.

Mede door het ondertekenen van het Verdrag van Faro door het Rijk en de herziening van de Erfgoedwet, zal ook de provincie meer aandacht schenken aan de maatschappelijke en verbindende waarde van Erfgoed en het belang van deelname aan de beleving van erfgoed door de samenleving. Binnen de kaders van de provinciale verantwoordelijkheid en de rol die we nemen, zijn er mogelijkheden voor extra inspanningen. Deze zijn opgenomen in het Concept beleidskader erfgoed en cultuur:

- De provincie ondersteunt stichtingen met de status van algemeen nut beogende instellingen (ANBI), die werken aan behoud en benutting van erfgoed én zich richten op publieke betrokkenheid door:
 - Het aanbieden van expertise door onze Loods herbestemming en de tijdelijk inzet van duurzaamheidscoaches uit het programma economisch herstel en duurzaamheidsfonds,
 - Het scheppen van gunstige subsidievoorwaarden bij restauratie voor ANBI's.
- Waar het religieus erfgoed betreft, bevorderen we overname van het monument door professionele monumentenorganisaties (POM) ten einde de erfgoedvrijwilligers te ontlasten van de instandhouding en hen volop de ruimte te geven tot maatschappelijke benutting van het monument.
 - POM's nemen het monument voor 1 euro over en dragen zorg voor fysiek beheer, herstel, restauratie en verduurzaming. Dit wordt primair ingezet voor religieus erfgoed. De Loods herbestemming speelt een rol als stimulator van dit proces.

We leggen PS voor of een meer uitgebreide ondersteuning van vrijwilligers gewenst is en dan met name met de vraag welk 'gat' de provincie dan zou moeten vullen omdat er al veel beschikbaar is. Deze uitbreiding zou additioneel moeten zijn op de hierboven genoemde inzet van het Rijk en de huidige inzet van de provincie zoals in het conceptbeleidskader erfgoed en cultuur is opgenomen. Een vergelijking met vijf ander provincies (zie hieronder), laat zien dat voor extra inspanningen ten behoeve van het erfgoed, op basis van het aantal inwoners en buiten de huidige ondersteuning door de provincie, tussen de € 400.000 - € 800.000 per jaar nodig is. Gelderland, Zuid-Holland en Utrecht stellen bijvoorbeeld middelen beschikbaar voor cursussen, specifieke bijeenkomsten en een speciale website voor erfgoedvrijwilligers tot aan een leerstoel voor de regionale geschiedenis toe. Er zijn weinig mogelijkheden binnen de begroting van de beleidsdoelen 6.2, 6.3 en 6.4 voor uitbreiding van de taken, behalve de ruimte die ontstaat door bestaande budgetten anders te verdelen of in te vullen.

Toelichting discussiepunt 5. Culturele Infrastructuur

Op het BOT overleg van 22 maart 2021 zijn er qua cultuurbeleid door de verschillende statenleden ideeën aangedragen voor nieuw beleid. Naar aanleiding daarvan is een verkenning gedaan om eventuele effecten van nieuw beleid in kaart te brengen met daarbij de kosten van mogelijke nieuwe maatregelen. Hieronder volgt een korte samenvatting van de bevindingen.

Aan de hand van enkele thema's, zowel genoemd door de statenleden als passend bij de landelijke en provinciale ontwikkelingen is een quickscan gemaakt. Hierbij is gekeken bij een aantal provincies (Gelderland, Overijssel, Utrecht, Groningen, Zuid-Holland) welk **beleid** hier voor is, wat de **doelstelling** van dit beleid is, welke **instrumenten** voorhanden zijn en welk **budget**.

Onderzochte thema's:

1. Inzet op het **maatschappelijke** domein (kunst en erfgoed inzetten voor maatschappelijke vraagstukken en doelen). Inzetten van kunst en cultuur op andere maatschappelijke domeinen. Bijvoorbeeld zorg, welzijn, sociale cohesie, ouderen).
2. Ondersteuning van **professionele kunsten** (klein, middel en groot) ten behoeve van een vitale, weerbare en wendbare sector. Dus zorgen dat aanbodskant en de infrastructuur groeit en bloeit.
3. Stimuleren **regionale samenwerking**, creëren van meerwaarde (doelen, vormen, etc).
4. Versterken **regionale bestuurskracht** op het gebied van cultuur en erfgoed. Wat is een goed schaal tussen lokaal, en de grotere regionale samenwerking in MRA en NHN verband.
5. **Vrijwilligers**. Wat doet men rondom vrijwilligers op het gebied van cultuur en erfgoed.
6. Bevorderen van **inclusie en diversiteit** in de kunsten en in erfgoed. Toegankelijkheid/ stimuleren van bezoek aan kunst (toegankelijk).

Aan de hand van bovengenoemde thema's zijn de cultuurnota's van een vijftal provincies doorgenomen. Dit zijn provincies waar we ons aan kunnen spiegelen of waar we wat van kunnen leren: Gelderland, Overijssel, Utrecht, Groningen, Zuid-Holland.

Tevens zijn de financiële paragrafen doorgenomen (hoeveel budget per thema en mogelijk ook hoeveel fte inzet). Deze bedragen zijn omgerekend op basis van het aantal inwoners naar de Noord-Hollandse situatie.

In het algemeen blijkt dat de provincies vooral verschillen in de wijze waarop professionele kunstinstellingen worden ondersteund en in hoeverre zij een verbindende rol spelen bij het samenbrengen van (regionale) culturele organisaties, lokale culturele initiatieven en lokale overheden. Met uitzondering van Noord- en Zuid-Holland hebben alle provincies beleid en subsidies voor de professionele kunsten. Bijna alle provincies stimuleren hiermee de podiumkunsten, beeldende kunst en talentontwikkeling. Ze gebruiken een deel van het budget om in te zetten op matching met de Basisinfrastructuur (BIS) van het Rijk en de rijksfondsen. Ook worden deze budgetten ingezet bij de uitvoeringsprogramma's van de stedelijke regio's.

De ondersteuning van sommige provincies aan professionele kunsten heeft te maken met het feit dat in die provincies geen grote steden (G4) zijn. De G4, maar ook steden als Haarlem en Zaanstad hebben grote budgetten voor instandhouding van hun culturele infrastructuur en beschikken ook over aanmerkelijk meer BIS-instellingen die subsidie van het Rijk krijgen. Ter vergelijking: Het totale bedrag aan provinciale investeringen in Kunst en Cultuur (zonder lokale pers/media) bedroeg in 2017 € 243,7 mln (bron CBS). Gelderland droeg daar 15% aan bij, Noord-Holland 2%. Kijken we naar de gemeenten, dan bedragen de investeringen in cultuur in totaal € 1,651 miljard. De Gelderse gemeenten droegen daar 9% aan bij en Noord-Hollandse gemeenten 20%.

Niet alle inzet van provincies is goed vergelijkbaar wat de uitwerking van het beleid en de daarmee samenhangende wijze van financieren betreft. De erfgoedhuizen in Zuid-Holland en Gelderland verrichten een uitgebreid takenpakket (van monumentenzorg, archeologie, wettelijke taken, ondersteuning gemeenten tot aan onderhoud groen) dat in Noord-Holland is verdeeld over meerdere interne afdelingen (Huis van Hilde, sector Groen) en externe partners (Steunpunt monumenten en archeologie).

Wel zijn er inspirerende voorbeelden van hoe er kan worden samengewerkt aan het versterken van de culturele infrastructuur zoals de cultuur- en erfgoedpacten in Gelderland, die deels in samenwerking met Overijssel zijn. Ook blijkt dat de regionale cultuurprofielen en de daarbij horende uitvoeringsprogramma's zorgen voor versterking van de netwerken waarin gemeenten, provincie en culturele organisaties participeren.

We leggen PS voor of een meer uitgebreide taak en rol van de provincie gewenst is voor de culturele infrastructuur. De vergelijking met de vijf andere provincies laat zien dat deze op jaarbasis tussen de 1,4 mln en 6,1 mln besteden aan ondersteuning van de professionele kunsten. Omgerekend naar Noord-Holland zou het gaan om bedragen tussen de € 2,95 mln en € 15,1 mln. Hoewel de professionele kunsten in Noord-Holland qua omvang en dichtheid aanzienlijk verschillen van sommige andere provincies, kan deze berekening dienen als referentiekader.

Financieel zijn er weinig mogelijkheden binnen de begroting van de beleidsdoelen 6.2, 6.3 en 6.4, behalve de ruimte die ontstaat door bestaande budgetten anders te verdelen of in te vullen.